

УДК 910.3

Ю. Д. Іщенко**ТЕРИТОРІАЛЬНА ОРГАНІЗАЦІЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ:
ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ****Ю.Д. Іщенко****ТЕРИТОРИАЛЬНАЯ ОРГАНИЗАЦИЯ ИННОВАЦИОННОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ: ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧЕСКИЕ И ПРАКТИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ ИССЛЕДОВАНИЯ***Институт географии Национальной академии наук Украины, Киев*

В статье выделены ключевые этапы развития теории исследования инновационной деятельности. Основываясь на украинских реалиях, обоснована необходимость совершенствования отечественной методологии. Предложен подход к исследованию территориальной организации инновационной деятельности в контексте формирования полюсов социально-экономического роста, который предполагает, в частности, осуществление географического анализа процесса патентования.

Ключевые слова: инновационная деятельность; полюс социально-экономического роста; центр патентования.

Yu. Ishchenko**TERRITORIAL ORGANIZATION OF INNOVATIVE ACTIVITY: THEORETICAL METHODOLOGICAL AND PRACTICAL RESEARCH ASPECTS***Institute of Geography of the National Academy of Sciences of Ukraine, Kyiv*

The paper highlights the key stages in the development of innovation activity research theory. Based on Ukrainian realities, the necessity to improve the national methodology has been demonstrated. The approach to study of territorial innovation activity organization in context of socio-economic growth poles formation, which involves the implementation of geographical patenting process analysis has been proposed.

Keywords: innovation activity; socio-economic growth pole; patenting centre.

**Актуальність теми дослідження та стан
вивчення питання**

Розвиток окремих поселень, міст, країн та цілих регіонів світу генетично пов'язаний із певними видами діяльності, що є визначальними на тих чи інших його етапах. Із входженням передових економік світу у постіндустріальну стадію ключовою нині стає інноваційна діяльність. Останню слід розуміти в широкому трактуванні. З одного боку, вона об'єднує галузі найбільш передових, проривних технологій, з іншого, – може проявлятися в сукупності різноманітних новаторських впроваджень в усіх галузях, як у виробничому, науковому, так і в організаційному аспектах.

Стратегії утворення осередків інноваційної діяльності в ряді країн світу спрямовані на вирішення важливих суспільно-господарських проблем, зокрема реконструкції великих підприємств і створення на основі дрібних і середніх інноваційних компаній більш динамічного і гнучкого сектора економіки, що є принципово актуальним для України. Особливої уваги в цьому контексті заслуговують дослідження перспектив формування в Україні мережі інноваційних полюсів суспільно-економічного зростання, що можуть утворити дієвий каркас розвитку території.

Дослідниками інноваційної діяльності сформульовано низку концептуальних засад, методологічних підходів, накопичено значний емпіричний матеріал [5]. Теорія стрімко розвивається, особливо на заході, де було сформовано її ключові концепції.

Вітчизняні науковці також долучаються до цього процесу. Проблематика інноваційної діяльності дуже широка. Українські вчені, насамперед економісти, досліджували різні сторони цього складного об'єкта. Зокрема, загальним аспектам інноваційного розвитку присвячено роботи В.П. Семиноженка [10 та інші], В. Щелкунова [20], В. Будкіна [1] та інших. Галузево-господарський аспект інноватики висвітлювали В.П. Соловйов [12], В.В. Кравчук, В.М. Гринчук [6], О. Кузьмін, В. Жежуха [7] та інші. Проблематику інноваційного розвитку регіонів та формування регіональних інноваційних систем в Україні розробляли Л.І. Федулова [8, 14, 15 та інші], М.А. Хвесик, А.В. Степаненко [16] та інші. Вчені досить детально розглядають стратегічні, економічні, господарські, галузеві, інституційні сторони інноваційної діяльності та питання її менеджменту.

Разом із тим, проблеми територіальної організації інноваційної діяльності України в суспільно-географічному розрізі розроблені недостатньо. Інноваційна діяльність переважно розглядається в статистиці та дослідженнях як функція підприємств або безпосередня похідна виробництва, а її суб'єкти, що не мають статусу підприємства, часто випадають з аналізу. Залишається актуальною потреба якомога повнішого відстеження участі не-підприємницьких (невиробничих) учасників, зокрема наукових установ, та врахування ролі місцевої новаторської ініціативи у створенні сприятливого середовища розвитку інноваційної діяльності.

Таблиця 1. Етапи розвитку теорії дослідження інноваційної діяльності

Етап, період та сутність	Провідні представники
<u>Економічний</u> (початок ХХ ст. – 1950-ті роки) Інновації розглядаються як компонент економіки та один із факторів її розвитку, зокрема в теорії економічних циклів	А. Маршалл (Великобританія) Дж. Кларк (США) Й. Шумпетер (Австрія) М. Кондратьєв (Росія)
<u>Просторово-еволюційний</u> (1950-ті – 1980-ті роки) Досліджується роль інновацій в еволюції територіальних систем. Формується теорія дифузії нововведень, концепція відносин «центр-периферія» та теорія полюсів зростання	Т. Хагерstrand (Швеція) А. Пред, Х. Перлофф, Б. Беррі, Дж. Фрідман, Г. Річардсон (США) Ф. Перру (Франція)
<u>Системно-територіальний</u> (1980-ті роки – сьогодні) Інноваційна діяльність та її територіальні осередки опиняються в центрі уваги. Дослідження розвитку інноваційних систем різного географічного рівня. Формування концепцій національної інноваційної системи (НІС) та регіональної інноваційної системи (РІС) при паралельному розвитку локального і галузевого підходів та критики просторової прив'язки	К. Фрімен (Великобританія) Б. Лундвалл (Швеція) Р. Нельсон (США) – НІС Ф. Кук (Великобританія) та інші – РІС М. Фішер (Австрія) С. Бреші (Італія) М. Грановеттер (США) Н. Тріфт, М. Хесс (Великобританія) Х. Бателът (Канада) А. Малмберг (Швеція) П. Маскелл (Данія) та інші

Метою цієї публікації є виділення ключових етапів розвитку теорії дослідження інноваційної діяльності, аналіз стану вітчизняної методики та обґрунтування необхідності її удосконалення, формування підходу до дослідження територіальної організації інноваційної діяльності в контексті формування полюсів соціально-економічного зростання.

Виклад основного матеріалу

Теорія інновацій, відокремившись від економічної, почала розвиватися швидкими темпами, зазнаючи трансформацій під впливом динаміки світового господарства та науки. В табл. 1 стисло охарактеризовані умовні етапи цього процесу.

Взаємозв'язок науково-технічного прогресу та економічного зростання вперше було обґрунтовано представниками неокласичної економічної теорії – А. Маршаллом, Дж. Кларком та іншими, проте, оскільки технології вони вважали екзогенним фактором, інновації й технічний прогрес не стали центральними категоріями аналізу.

В економічну теорію термін «*інновація*» ввів Й. Шумпетер, який звернув увагу на обмеженість теорії економічної рівноваги і запропонував доповнити її аналізом динамічних процесів, вивчати причини і особливості порушення та утворення рівноважних станів [19].

Основоположник теорії економічних циклів

М. Кондратьєв обґрунтовував вплив радикальних технологічних змін на світовий промисловий розвиток.

З середини минулого століття одним із найважливіших факторів еволюції територіальних структур було визнано процес просторового поширення (дифузії) нововведень, дослідженням якого займалася низка регіоналістів – Т. Хагерstrand, А. Пред, Х. Перлофф, Б. Беррі, Дж. Фрідман, Г. Річардсон та Ф. Перру. В цей час формуються два напрямки дослідження взаємодії центру і периферії – урбаністичний, на якому розвинулася концепція полюсів зростання (Ф. Перру), та районний, що також породив низку концепцій [11]. Концепція полюсів зростання лягла в основу регіональних програм багатьох країн, що передбачали створення центрів розвитку для активізації економічної діяльності в депресивних районах периферії.

У 1987 р. К. Фрімен ввів поняття «*національна інноваційна система*» (НІС). Загальним для основоположників концепції стало розуміння НІС як результату інтеграції різномірних структур, що здійснюють виробництво і комерціалізацію інновацій у межах національних кордонів і забезпечуються комплексом інститутів правової, фінансової і соціальної підтримки, які мають національне коріння, традиції, а також політичні та культурні особливості.

З другої половини 1990-х років простежується

транснаціоналізація інноваційних процесів, з одного боку, та акцент на регіональних або місцевих інноваційних мережах – з іншого. Подальші дослідження сприяли деталізації концепції НІС, зокрема – виокремленню субнаціонального рівня, або **регіональної інноваційної системи** (РІС) Ф. Куком [23], **секторного рівня** С. Бреші [22] та **метрополітенського рівня** М. Фішером [11].

Останнім часом відбувається загострення теоретичних дискусій з приводу виокремлення оптимального для дослідження територіального масштабу та взагалі доцільності просторової прив'язки.

На думку автора, замість виокремлення універсального просторового рівня дослідження, доцільніше розглядати конкретні ієрархії інноваційних систем, що формуються в різних країнах під впливом сукупності адміністративно-територіальних, суспільно-економічних, господарсько-галузових та інших чинників.

Незважаючи на певну неузгодженість сучасних підходів до суспільно-географічного дослідження інноваційної діяльності, вчені погоджуються з тим, що вона має характерні особливості територіальної організації. Виходячи із простежених закономірностей, можна констатувати: інноваційний процес зароджується у сприятливих умовах, як правило, – в містах, що виступають полюсами розвитку навколишньої території або з часом набувають такого статусу під впливом названого процесу. Інноваційна функція таких полюсів значною мірою зумовлює формування каркасу інтенсивного суспільно-господарського розвитку території.

Розгортання просторових осередків інноваційної діяльності, що з часом стають полюсами зростання, розпочалося з середини ХХ ст. в США [18]. Аналіз світового досвіду функціонування таких осередків дає підстави дійти висновку про існування функціональних відмінностей між ними та виокремити інноваційні центри, наукові парки, технопарки та технополіси [4].

Інноваційний центр зосереджує зусилля головним чином на процесі інкубування молодих компаній; приклад – ряд німецьких центрів в Берліні, Ахені, Дортмунді та інших містах.

Науковий парк спеціалізується на дослідженнях і розробках при тісному співробітництві із академічними установами. Науковими парками є Дослідницький Трикутник в США, Шерідан-парк в Канаді, Лувен-ла-Нев в Бельгії, Зерніке і Лейденський в Нідерландах, Херіот-Уатт та Кембриджський у Великобританії тощо.

Технопарк вирізняється акцентом на виробничу складову. Характерні технопарки: Страсбург-Ількірш, Метц 2000, Софія-Антиполіс у Франції, Боннський в Німеччині, Івер-Брюссель у Бельгії, Ідеон у Швеції, Сінчжу в Республіці Корея, Чжунгуаньчунь в КНР.

Технополіс – особливе утворення, що являє собою потужний диверсифікований науково-технологічний осередок, який за масштабами просторового охоплення і особливостями функціонування можна прирівняти до міста або агломерації міст. Типовими прикладами останніх є Кремнієва долина і «Шосе 128» в США [18], місто науки Цукуба та низка технополісів Японії [13, 21]. Досвід створення перших технополісів в США та Японії було залучено при організації центрів високих технологій по всьому світу.

Становлення дієвих інноваційних полюсів зростання тісно сплітається із явищем кластеризації [7, 9].

Утворення територіальних інноваційних осередків як потенційних полюсів соціально-економічного зростання відбувається за різними сценаріями. За найпростішою схемою, формування відбувається в межах існуючого центру – міста, що є столицею або регіональним центром. Інші варіанти – розбудова інноваційних полюсів у межах передмістя чи в місті-супутнику, тобто на периферії міста-центру при тісній взаємодії із відповідними науково-дослідними установами або в периферійних районах країни за умов потреби в особливих географічних умовах чи ресурсах конкретної території.

Західний досвід територіальної організації інноваційної діяльності формувався в умовах інтенсивного розвитку різноманітних осередків інноваційної діяльності (технополісів, технопарків тощо), фундаментальної реформації економіки та зміни господарських пріоритетів. В Україні ж, натомість, відсутня послідовна стратегія інноваційного розвитку та не визначено концептуальні підходи до формування національної інноваційної системи. Регіональне інституційне середовище недостатньо розвинуто [8], що по суті означає відсутність дієвих важелів та компетенцій забезпечення належної інноваційної активності на регіональному рівні.

Враховуючи вищезазначене, в контексті дослідження територіальної організації інноваційної діяльності в Україні оптимальним наразі є його локальний рівень. Об'єктом дослідження фактично стають міста як безпосередні потенційні полігони формування інноваційних полюсів суспільно-економічного зростання, що нині знаходяться в зародковому стані. У зв'язку з цим постає завдання виявлення таких перспективних осередків – ядер майбутніх полюсів.

Проблема ідентифікації значно ускладнена недосконалістю методики статистичного обліку інноваційної діяльності. Згідно методики Державної служби статистики України, **інновація** – *впровадження у виробництво та споживання будь-якого нового або значно удосконаленого продукту, про-*

цесу, методу маркетингу чи менеджменту в діяльності підприємства. **Інноваційна продукція** – нова або значно удосконалена продукція в частині своїх властивостей або способів використання. В статистиці така продукція поділяється на нову для ринку та нову для підприємства. Окремо розглядаються «передові технології» як такі, що передбачають залучення у виробництві машин, апаратів, устаткування і приладів, заснованих на мікроелектроніці або керованих за допомогою комп'ютера.

Отже, Державна служба статистики об'єднує в єдину сукупність відносні інновації (нові тільки для даного підприємства чи ринку) та інновації, що можуть бути конкурентоздатними на світовому ринку. Через таке злиття важко виокремити внесок групи «радикальних» інновацій, розвиток яких є стратегічно важливим як для господарства окремих областей, так і для держави загалом. Показники, що характеризують інноваційну діяльність підприємств, істотно коливаються із року в рік, оскільки впроваджена за певний рік нова продукція втрачає свій «інноваційний» статус у наступному році. Лише стабільні високі показники відображають постійну інноваційну активність на підприємствах окремого міста чи району.

Слід зазначити, що наявна інноваційна діяльність підприємств не повною мірою розкриває перспективи окремого осередку як майбутнього інноваційного полюсу зростання. Значну роль відіграє також новаторство, що не перейшло у виробничу стадію. При цьому інноваційні досягнення суб'єктів, які не мають статусу підприємства, у тому числі науково-дослідних установ, випадають за межі аналізу Державної служби статистики.

Для повнішої індикації пунктів підвищеної новаторської активності автором запропоновано **метод географічного аналізу процесу патентування**.

Розроблений підхід ґрунтується на органічному зв'язку інноваційної діяльності із потребою захисту авторських прав. Конкретні та потенційні інновації уособлюються в патентах, а патентна активність населених пунктів може слугувати одним із показників розвитку інноваційної діяльності. Методику було апробовано шляхом формування статистичної бази із патентних заявок, що надійшли до Українського інституту промислової власності (УІПВ) за 2007 і 2012 роки (13248 і 12849 відповідно). У перерахунку на 100 тис. осіб за 2012 р. це становить 28 патентів. УІПВ – головна структура в Україні, яка реєструє патенти на винаходи і промислові зразки, але не здійснює географічного аналізу процесу. Патентні заявки містять індекс Міжнародної патентної класифікації (МПК, визначає галузеву приналежність), опис винаходу, адресу винахідника, власника патенту або патентного повіреного. За адресою здійснено територіальну прив'язку патентів до населених пунктів [3].

Результати дослідження дали змогу визначити загальні тенденції патентування в Україні із виокремленням центрів процесу та його галузевої структури. Спостерігається значна територіальна нерівномірність розподілу заявок. Центри-лідери патентування – великі міста, переважно обласні центри. Це ілюструє взаємозв'язок між інтенсивністю інноваційної діяльності та статусу населеного пункту як суспільно-економічного центру, що створює оптимальні умови для новаторства. Загальна структура кількісного розподілу патентів у 2007 і 2012 рр. зберігається.

У структурі кількісного розподілу виділилися такі групи населених пунктів (дані за 2012 р.): столиця та обласні центри з найвищими показниками (Київ – 5002, Харків – 1548, Дніпропетровськ – 646 та інші); регіональні центри (Кривий Ріг – 152, Краматорськ – 148, Маріуполь – 110, Мелітополь – 96, Кременчук – 80, Севастополь – 59, Дніпродзержинськ – 40, Біла Церква – 33); супутники центрів (Гаїрове – 52, Глеваха – 34, Бородянка – 18, Кулиничі – 17, Мала Данилівка – 14 та інші); розосереджені села та селища міського типу з найменшою кількістю патентів (до 10).

Галузева структура патентування в Україні також характеризується відносною стабільністю. Найбільші частки мають галузі медицини та фармакології (21%), приладобудування (14%). Істотними є частки хімічної промисловості (11%), загального машинобудування (11%), електротехнічного машинобудування (10%) і металургії (7%).

За галузевими ознаками було виявлено шість типів міст – центрів патентування (табл. 2).

Картографування центрів патентування дало змогу виявити формування своєрідних «систем патентування» навколо ряду центрів завдяки участі в процесі населених пунктів-супутників (міст, селищ міського типу і сіл).

Такі системи різної потужності виявлено навколо Києва, Харкова, Дніпропетровська, Донецька, Луганська, Одеси, Львова, Вінниці, Чернівців, Миколаєва та Рівного. Ця тенденція пояснюється тісним зв'язком господарств центрів і супутників, що безпосередньо впливає на процес патентування. У Київській, Харківській, Дніпропетровській та Одеській областях «доцентровість» патентування простежується особливо чітко. Натомість, у деяких інших областях, в силу особливостей господарської структури і розселення, спостерігається «розпорошеність» центрів патентування, зокрема у Львівській, Івано-Франківській, Вінницькій, Донецькій, Луганській областях та Автономній Республіці Крим. Проте навіть у таких випадках на обласні центри припадає абсолютна більшість патентів, що визначає загальнообласну галузеву структуру патентування.

Аналогічне дослідження було проведено за даними Великобританії, Польщі, Угорщини, Чехії та

Таблиця 2. Типізація центрів патентування України

Тип	Центри патентування	Загальні риси патентування
1	Київ, Харків, Львів, Вінниця, Хмельницький, Запоріжжя, Донецьк, Луганськ	Висока частка медицини і фармакології (до 25%) та сукупна частка галузей машинобудування (від 33%); значна частка хімічної промисловості (до 17%); менші частки металургії, сільського господарства, будівельної, харчової та легкої промисловості (до 7% в середньому)
2	Миколаїв, Суми, Черкаси, Рівне, Житомир, Чернігів	Близький до першого; найвищі сукупні частки машинобудування (від 55%); менші частки медицини та фармакології (до 16%)
Диверсифікована галузева структура патентування першого і другого типів співвідноситься із мультифункціональністю міст-центрів		
3	Ужгород, Івано-Франківськ, Чернівці, Тернопіль, Полтава, Одеса, Сімферополь	Домінування медицини та фармакології (33-67%); менші частки галузей машинобудування (до 30%) та хімічної промисловості (до 13%); частка сільського господарства не перевищує 4%, в Одесі – до 25%
Характерні риси патентування центрів третього типу сформувалися за рахунок того, що в їх господарстві важка промисловість відіграє значно меншу роль порівняно з центрами першого типу		
4	Дніпропетровськ, Кривий Ріг	Вагомі частки гірничодобувної промисловості (12% і 25%), металургії та будівельної промисловості (до 13%); висока сукупна частка галузей машинобудування (від 33%); частки медицини та фармакології і хімічної промисловості не перевищують 7%; умовної галузі «зброя і вибухові роботи» – до 5%
5	Луцьк, Херсон, Мелітополь	Домінування харчової промисловості (понад 35%); висока сукупна частка галузей машинобудування (до 33%)
6	Маріуполь, Краматорськ	Домінування металургії (50% і 65%), решта припадає на сукупну частку галузей машинобудування

Словаччини з метою зіставлення загальних тенденцій патентування із результатами по Україні.

За 2007 та 2012 роки Служба інтелектуальної власності Великобританії зареєструвала 17804 та 17638 патентів відповідно, що дає змогу зробити припущення про відносну усталеність інноваційної системи країни. В 2012 р. у перерахунку на 100 тис. осіб припадало 28 патентів – так само, як і в Україні. Те, що відносний показник патентної активності України не поступається аналогічному у Великобританії, яку можна повною мірою назвати країною інноваційної економіки, свідчить про досить високий рівень новаторської ініціативи в нашій країні. Це перспективний фундамент для розбудови української інноваційної економіки.

З іншого боку, кількість патентів у Польщі, Угорщині, Чехії та Словаччині за досліджуваний період істотно змінювалася, тому дослідження було розширено для детальнішого моніторингу динаміки патентування за останні десятиріччя. Було виявлено неоднорідність впливу вступу до ЄС на інтенсивність патентування в цих країнах Вишеградської групи. Особливо показовими є результати, отримані по Угорщині й Польщі, що ілюструють протилежні тенденції (рис. 1).

Отже, у Польщі спостерігається значне збільшення кількості зареєстрованих патентів: від 5412, або 14 на 100 тис. осіб у 2007 р. до 11483, або 30 на 100 тис. осіб у 2012 р. За відносною кількістю патентів на 100 тис. осіб Польща випередила Великобританію та Україну.

В Угорщині, наомість, тенденція патентування низхідна, що кореспондує із тривалою системною кризою, яка розгорнулася в господарстві країни: в 2003 р. було зареєстровано 5915 патентів (58 на 100 тис. осіб), в 2007 р. – 3274 (33), а в 2012 – всього 578 (6); тобто має місце майже 10-ти кратне зменшення показників за останні 10 років.

Результати дослідження підтверджують тезу про те, що процес патентування тісно взаємопов'язаний з суспільно-економічною ситуацією.

Висновки та перспективи подальших досліджень

Дослідження територіальної організації інноваційної діяльності в Україні набувають великого значення, оскільки, як свідчить досвід розвинених країн світу, стимулювання процесу формування мережі інноваційних полюсів суспільно-економічного зростання є важливою передумовою ство-

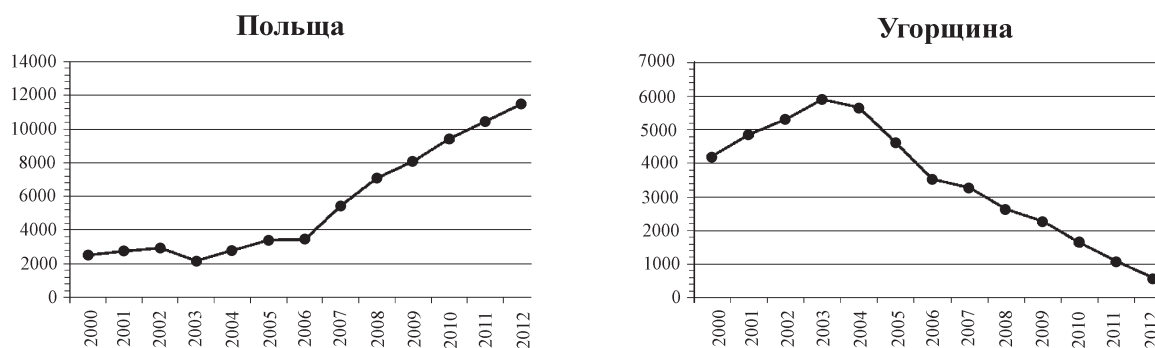

Рисунок 1. Динаміка реєстрації патентів у Польщі та Угорщині за 2000-2012 рр.

рення каркасу регіонального розвитку.

В умовах недостатнього розвитку осередків інноваційної діяльності та недосконалої статистики запропоновано географічний аналіз процесу патентування як один із підходів дослідження новаторської активності населених пунктів для виявлення потенційних полюсів зростання. Отримані в ході апробації результати забезпечили можливість визначити загальні тенденції патентування в Україні як в територіальному, так і в галузевому розрізах, виокремити низку центрів патентування та здійснити їх типізацію.

Проведення дослідження за даними деяких країн Європи виявило відмінності у динаміці розвитку процесу у країнах Вишеградської групи, особливо – в Польщі та Угорщині. Це означає, що сам факт

вступу до ЄС не є вирішальним для інноваційного розвитку території. В умовах жорсткої конкуренції перемагають ті учасники, що змогли мобілізувати внутрішній ресурс, оперативно реформувати економіку, виявити високий ступінь ініціативи у розширенні міжнародного співробітництва та захисті національних інтересів, створити сприятливе для новаторства середовище.

Використання описаного підходу розширює методологічний інструментарій дослідження. Подальші дослідження будуть спрямовані на конкретизацію отриманих результатів із залученням показників інноваційної діяльності, в тому числі і в науковій сфері, для того, щоб якнайповніше визначити перспективи конкретних міст як потенційних інноваційних полюсів зростання.

Література

1. Будкін В. Інноваційна модель розвитку національних економік / Економіка України. – 2010. – № 6. – С. 67-78.
2. Інноваційно-технологічний розвиток України: стан, проблеми, стратегічні перспективи / Аналітичні матеріали до Парламентських слухань «Стратегія інноваційного розвитку України на 2010-2020 роки в умовах глобалізаційних викликів» [за ред. Л.І. Федулової, Г.О. Андрощука]. – К.: Інститут економіки та прогнозування НАН України, 2009. – 196 с.
3. Іщенко Ю.Д. Исследование географии патентования в Украине: общие тенденции // Геополитика и экогеодинамика регионов. – 2014. – Т. 10. – Вып. 2. – С. 560-564.
4. Іщенко Ю.Д. Локальні територіально-інноваційні системи в світі та проблема їх формування в Україні / Географические и геоэкологические исследования в Украине и сопредельных территориях // Материалы междунар. науч. конференции, 2-7 апреля 2013, Симферополь: «ДІАЙП», 2013. – Т.1 – С. 160-165.
5. Іщенко Ю.Д. Розвиток концептуальних підходів до дослідження територіальної організації інноваційної діяльності / Наук. часопис Національного педагогічного університету імені М.П.Драгоманова. Серія 4: Географія і сучасність. – 2012. – Вип. 16 (28). – С. 8-15.
6. Кравчук В.В., Гринчук В.М. Вплив інноваційної діяльності на конкурентоспроможність підприємств Хмельницької області / Наука та інновації. – 2013. – № 4. – С. 79-90.
7. Кузьмін О., Жежуха В. Кластери як чинник інноваційного розвитку підприємств і територіальних утворень / Економіка України. – 2010. – № 2. – С. 14-24.
8. Регіональні інноваційні системи України: стан формування та розвитку в умовах інтеграційних процесів: монографія / за ред. д-ра екон. наук, проф. Л.І. Федулової: Інститут економіки та прогнозування НАН України. – Київ, 2013. – 724 с.
9. Руденко Л.Г. Виробничі системи: від локальних виробничо-територіальних систем до кластерів // Український географічний журнал. – 2002. – № 1. – С. 77-78.
10. Семиноженко В.П. Агенція змін / Проблеми інноваційно-інвестиційного розвитку. – 2011. – № 2. – С. 7-15.
11. Синергия пространства: региональные инновационные системы, кластеры и перетоки знания / отв. ред. А.Н. Пилясов. – Смоленск: Ойкумена, 2012. – 760 с.
12. Соловійов В.П. Про місце інновацій в економічній системі сучасної України / Проблеми інноваційно-інвестиційного розвитку. – 2011. – № 2. – С. 100-110.
13. Тацуно Ш. Стратегія – технополисы / пер. с англ; общая редакция и вступительная статья В.И. Данилова-Данильяна. – Москва: Прогресс, 1989. – 344 с.

14. Федулова Л.І., Буга Н.Ю. Інноваційний розвиток проблемних регіонів: монографія / Нац. університет кораблебудування ім. адмірала Макарова. – Миколаїв: НУК, 2010. – 143 с.
15. Федулова Л.І. Перспективи інноваційного розвитку промисловості України / Економіка і прогнозування. – 2006. – № 2. – С. 58-76.
16. Хвесик М.А., Степаненко А.В., Обиход Г.О. та ін. Інноваційно-інвестиційна і технологічна безпека трансформації регіональних економічних систем / ред. М.А. Хвесик. – Київ: Наукова думка, 2013. – 486 с.
17. Центр и периферия в региональном развитии / О.В.Грицай, Г.В.Иоффе, А.И.Трейви. – Москва: Наука, 1991. – 168 с.
18. Шеруин Э. Б. Путь Кремниевой долины: свод основных правил достижения успеха в сфере высоких технологий / пер. с англ. М. Пановой. – Москва: АСТ; Транзиткнига, 2004. – 204 с.
19. Шумпетер Й. История экономического анализа / пер. с англ.; под ред. В.С. Автономова. В 3-х т.: Т. 1. – 552 с., Т. 2. – 504 с., Т. 3. – 688 с. – СПб.: Экономическая школа, 2001.
20. Шchelkunov V. Процеси інтеграції та науково-технологічний розвиток України за умов світової глобалізації / Вісник КНТУ. – 2004. – № 5. – С. 81-86.
21. Яценко Б.П. Економіка знань: сучасний науково-виробничий комплекс Японії // Український географічний журнал. – 2014. – №1. – С. 27-26.
22. Breschi, S., Malerba, F. (1997). "Sectoral innovation systems: Technological regimes, Shumpeterian dynamics and spatial boundaries," in *Systems of innovation: Technologies, institutions and organisations*, C. Edquist, ed., Pinter, London, pp. 130-156.
23. Cooke P., Uranga, M. G., Etxebarria G. (1997). "Regional innovation systems: Institutions and organisational dimensions", *Research Policy*, vol. 26, pp. 475-491.
24. Sternberg, R. (2000). "Innovation networks and regional development. Evidence from the European Regional Innovation survey (ERIS): Theoretical concepts, methodological approach, empirical basis and introduction to the theme issue", *European Planning Studies*, vol. 8, no. 4, pp. 389-407.

References

1. Budkin V. (2010). Innovative model of national economies development. *Ukraine Economy*, 6, 67-78. (From Ukr.).
2. Innovative and technological development in Ukraine: state, problems and strategic prospects. Analytics to Parliamentary Hearings "Strategy of Ukraine Innovative Development for 2010-2020 under globalization challenges"; edited by L.I. Fedulova, G.O.Androshchuk (2009). Kyiv: Institute of Economics and Forecasting at Ukraine NAS. (From Ukr.).
3. Ishchenko Yu.D. (2014). Study of geography of patenting in Ukraine: general trends. *Geopolitics and ecogeodynamics of regions*. Vol. 10, 2, 560-564. (From Rus.).
4. Ishchenko Yu.D. (2013). Local territorial innovative systems in the world and the problem of their formation in Ukraine. *Geographic and geoeconomic Studies in Ukraine and adjacent territories: materials of international scientific conference, 2-7 April 2013. Simferopol: "DIAYPI"*, Vol.1, 160-165. (From Ukr.).
5. Ishchenko Yu.D. (2012). Development of conceptual approaches to territorial organization of innovation activity study. *Scientific Journal of the National Pedagogical University after Dragomanov*. Series 4: Geography and modern time, Vol. 16 (28), 8-15. (From Ukr.).
6. Kravchuk V.V., Grynychuk V.M. (2013). The impact of innovation activities on enterprises competitiveness in Khmelnytsky region. *Science and Innovations*, 4, 79-90. (From Ukr.).
7. Kuzmin O., Zhezhuha V. (2010). Clusters as a factor in innovative development of enterprises and territorial entities. *Economy of Ukraine*, 2, 14-24. (From Ukr.).
8. Ukraine regional innovation systems: formation and development state in the context of integration processes: monograph; Edited by Dr. of sciences. Prof. L.I. Fedulova (2013). Institute of Economics and Forecasting at Ukraine NAS, Kyiv. (From Ukr.).
9. Rudenko L.G. (2002). Production systems: From local territorial production systems to clusters. *Ukrainian Geographical Journal*, 1, 77-78. (From Ukr.).
10. Seminozhenko V.P. (2011). Agency of changes. *Innovation and investment development problems*, 2, 7-15. (From Ukr.).
11. Synergy of space: regional innovation systems, clusters, and knowledge flows; supervising editor A.N. Pilyasov (2012). Smolensk: Ojkumena. (From Rus.).
12. Solovyev V.P. (2011). On innovations place in the modern Ukraine economic system. *Innovation and investment development problems*, 2, 100-110. (From Ukr.).
13. Tatsuno Sh. (1989). Strategy – technopoles; translated From English; edited and introduction by V.I. Danilov-Danilian. Moscow: Progress. (From Rus.).
14. Fedulova L.I., Buga N.Yu. (2010). Innovative development of problem regions. National University of Shipbuilding after Admiral Makarov. Mikolayiv: NUK. (From Ukr.).
15. Fedulova L.I. (2006). Prospects of Ukraine industry innovative development. *Economics and Forecasting*, 2, 58-76 (From Ukr.).
16. Hvesyk M.A., Stepanenko A.V., Obyhod G.O. et al. (2013). *Innovation, investment and technological security of regional economies transformation*; editor M.A. Hvesyk. Kyiv: Naukova Dumka. (From Ukr.).
17. *Center and periphery in regional development*. O.V. Gritsay, G.V. Ioffe, A.I. Treyvi (1991). Moscow: Nauka. (From Rus.).
18. Sheruin E.B. (2004). *The Silicon Valley way: set of basic rules for success in the high tech*; translated From English by M. Panova. Moscow: AST; Tranzitkniha. (From Rus.).
19. Schumpeter Y. *History of Economic Analysis*; translated From English, edited by V.S. Avtonomov. In 3 Volumes (2001). SPb.: School of Economics. (From Rus.).
20. Shchelkunov V. (2004). Integration processes and scientific and technological development in Ukraine under the conditions of globalization. *Bulletin of KNTU*, 5, 81-86. (From Ukr.).
21. Yatsenko B.P. (2014). Knowledge economics: today's Japan scientific and production complex. *Ukrainian Geographical Journal*, 1, 27-26. (From Ukr.).

22. Breschi, S., Malerba, F. (1997). "Sectoral innovation systems: Technological regimes, Shumpeterian dynamics and spatial boundaries," in *Systems of innovation: Technologies, institutions and organisations*, C. Edquist, ed., Pinter, London, 130-156.
23. Cooke P., Uranga, MG, Extbarria G. (1997). "Regional innovation systems: Institutions and organisational dimensions". *Research Policy*, vol. 26, 475-491.
24. Sternberg, R. (2000). "Innovation networks and regional development. Evidence From the European Regional Innovation survey (ERIS): Theoretical concepts, methodological approach, empirical basis and introduction to the theme issue ". *European Planning Studies*, vol. 8, 4, 389-407.

Інститут географії Національної академії наук України, Київ

Стаття надійшла до редакції 12.05.2014

УДК 911.504

А.О. Шевцова

КРЕАТИВНІ СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ МІСТ: СУТНІСТЬ ПОНЯТТЯ ТА ПІДХОДИ ДО ЙОГО РОЗУМІННЯ

А.А. Шевцова

КРЕАТИВНЫЕ СТРАТЕГИИ РАЗВИТИЯ ГОРОДОВ: СУТЬ ПОНЯТИЯ И ПОДХОДЫ К ЕГО ПОНИМАНИЮ

Институт географии Национальной академии наук Украины, Киев

Рассмотрено понятие «креативные стратегии» как стратегии развития городов с использованием инновационных идей и творческого подхода к решению проблем, как правило, с акцентом на развитие культуры, искусства, сохранение исторического наследия и уникальности города. Изложены различные подходы к пониманию понятия «креативные города». Даны примеры использования этой стратегии для различных проектов культурного развития в Европе. Одним из наиболее оптимальных подходов к использованию креативных стратегий ныне является международный проект «Сеть Креативных Городов ЮНЕСКО».

Ключевые слова: креативные стратегии развития городов; международное сотрудничество; креативные города; ЮНЕСКО.

A. Shevtsova

CREATIVE STRATEGIES OF URBAN DEVELOPMENT: THE CONCEPT ESSENCE AND APPROACHES TO ITS UNDERSTANDING

Institute of Geography of the National Academy of Sciences of Ukraine, Kyiv

The article reviews the concept of "creative strategies" as a strategy for urban development using innovative ideas and creative approach to problem solving, usually with emphasis on culture and arts development, preservation of historical heritage and uniqueness of the city. Various approaches to understanding the concept of "creative city" have been outlined. The examples of this strategy implementation in various projects of cultural development in Europe have been presented. One of the most effective approaches to creative strategies use is now an international project "Network of UNESCO Creative Cities".

Keywords: creative strategies of cities development; international cooperation; creative cities; UNESCO.

Вступ

В умовах активного процесу урбанізації та необхідності у зв'язку з цим пошуку способів поліпшення якості життя в міських поселеннях у різних державах світу креативні стратегії розвитку міст стали одним з популярних підходів до міського планування, який може стати вирішенням багатьох екологічних та соціальних проблем. Швидкі темпи глобалізації призвели до значних змін у структурі, функціонуванні та розвитку міст наприкінці ХХ століття.

Після різкого спаду виробництва і становлення сфери послуг, знань та інформації міста відчувають величезну конкуренцію в залученні інвестицій та труднощі у підтримці свого статусу. Нагальною проблемою багатьох міст також є питання поліпшення екологічного стану та створення сприятливих умов для життя мешканців.

Креативні стратегії розвитку міст були винайдені планувальниками та містобудівниками саме для вирішення цих проблем. Існує багато підходів до розуміння креативних стратегій у різних країнах, містах та міжнародних організаціях.

Метою цієї статті є огляд підходів до розуміння креативних стратегій у плануванні та розвитку міст і виділення мережі креативних міст ЮНЕСКО як найбільш універсального та перспективного підходу.

Підходи до розуміння креативних стратегій

Креативні стратегії (від англ. creative - творчий) - це стратегії розвитку міста, що використовують певні інноваційні ідеї, творчий підхід до вирішення проблем, як правило з акцентом на розвиток